

YURTIMIZDA TA'LIM TIZIMIDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR

Rahmonov Ulug'bek

Samarqand viloyati Ishtixon tumani 34 -maktab direktori

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimining shakllanishi va uning qonun bilan mustahkamlanishi, Oliy va o'rta maxsus ta'limning joriy etilishi, unga oid davlat qonunlari, ularga kiritilgan o'zgarishlar haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Ajdodlar merosi, maktab, pedagog, metod, Oliy ta'lim, o'rta maxsus ta'lim, boshlang'ich ta'lim, Ta'lim to'g'risidagi davlat qonunlari.*

O'zbekistonning mustaqillikka erishuvi xalq ta'limi tizimi taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Milliy pedagogik tafakkur ta'sirichan ta'limning sog'lomlashtirish jarayoni boshlandi. Uzoq vaqt mobaynida tashqi dunyodan uzib qo'yilgan, o'zga mamlakatlar tarixiy tajribasidan ham, milliy ma'rifiy merosdan ham bahramand bo'lmagan milliy pedagogika jahon maydoniga chiqdi. Erishilgan natijalarni o'zgalarniki bilan qiyoslash, boshqalardan ijobiy jihatlarni o'zlashtirish imkoniyati paydo bo'ldi. Respublikamizda ta'limning yangi tizimini amalga oshirishda O'zbekiston xukumati tariximizdagi ta'lim jarayonlarini o'rganib chiqib, ta'limni isloh qilish dasturini tayyorladi. Barcha e'tibor ta'lim tizimlarini demokratik va insonparvarlik tamoyillari asosida takomillashtirilib, uning moddiy-texnik bazasini zamon va davr talablari darajasiga ko'tarish va O'zbekiston ma'rifiy salohiyatini kuchaytirishga qaratildi.

O'zbekiston Respublikasida 1992-yil 2-iyulda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risidagi" qonun ilgari erishilgan muvaffaqiyatlarni saqlab qolishga xizmat qildi. Ushbu qonun o'z vaqtida muhim bo'lgan bo'lsa-da, ammo ta'lim tizimini isloh qilishning amaliy chora-tadbirlari, ta'lim tarbiya va o'quv jarayonlarining tarkibini, bosqislarini bir-biri bilan uzviy bog'lash, ya'ni uzluksizlikni ta'minlash muammolarini echa olmadi. Ta'lim tizimidagi yig'ilib qolgan muammolar 1997-yil 29-avgustda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi yangi qonunni va kadrlar tayyorlash milliy dasturining yaratilishiga sabab bo'ldi.

Milliy dastur muammolar va kadrlar tayyorlash tizimini tubdan isloh qilish omillari, milliy dasturning maqsadi, vazifalari va uni ro'yobga chiqarish bosqichlari, kadrlar tayyorlashning ilmiy modeli, kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari kabi bo'limlarni qamrab olgan. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risidagi" Qonunning mohiyatini o'zida aks ettirgan bu dastur respublika ta'lim tizimining istiqbolli kelajagiga mo'ljallangan bo'lib, uni kompleks rivojlantirishga qaratilgan. Milliy Dastur va dasturlarning xayotga tatbiq etilishi natijasida mazkur soha tubdan isloh qilindi, zamonaviy uzluksiz ta'lim va tarbiya tizimi yaratildi.

Mamlakatimizda yangicha ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda shakllanayotgan maktabgacha ta'lim tizimi bir qator o'ziga xos xususiyatlarga ega. Maktabgacha ta'lim muassasalarining yangi tarmog'i paydo bo'lmoqda. Misol tariqasida "Xonadon bog'chasi",

“Fermer xo‘jaligi bog‘chasi”, “Bolalar bog‘chasi – boshlang‘ich maktab” majmualari vujudga kelmoqda. So‘nggi uch yilda yangi ijobiy yutuqlardan biri maktabgacha ta‘lim muassasalari xususiy sektorning ulushi oshib bormoqda. MDH davlatlari doirasida noyob tajribalardan biri maktabgacha ta‘lim xalq ta‘limidan mustaqil Vazirlik tasarrufida boshqarilmoqda.

Zero bu soha ulkan xajmga ega. 2006-yilda 6565 ta maktabgacha ta‘lim muassasasi bo‘lib, 571157 bola ta‘lim tarbiya olgan. 59595 nafar pedagog xodim shu sohaga jalb etilgan. Ammo bu raqam shuni ham ko‘rsatadiki, 21,4 %gina maktabgacha bolalarni qamrab olgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Miziyoevning 2017-yil 30-sentyabrdagi Qaroriga muvofiq yurtimizda birinchi marta Maktabgacha ta‘lim vazirligi tashkil etildi. Bu sohada faoliyat tubdan yangiga negizga qurildi. O‘tgan qisqa davrda 980 dan ortiq bog‘chalar ishga tushirildi. So‘nggi 2 yil ichida esa bolalar bog‘chalari soni 1 ming 400 taga ortib, 6 ming 367 taga etdi. Ularda ta‘lim va tarbiya ishlari mazmun va sifat jihatidan eng ilg‘or usul va vositalar yordamida olib borilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Miziyoev Oliy majlisga Murojaatida O‘zbekistonda ta‘lim tizimi taraqqiyoti davlat siyosatining ajralmas qismi ekanligini ta‘kidlab shunday dedi: “Uchinchidan, ilm-fan, zamonaviy va uzluksiz ta‘lim tizimini yanada takomillashtirish zarur. Xalqimizda “ta‘lim va tarbiya beshikdan boshlanadi” degan bir xikmatli so‘z bor. Faqat ma‘rifat insonni kamolga, jamiyatni taraqqiyotga etaklaydi. Shu sababli, ta‘lim sohasidagi davlat siyosati uzluksiz ta‘lim tizimi prinsipiga asoslanishi, ya‘ni, ta‘lim bog‘chadan boshlanishi va butun umr davom etishi lozim”.

Ta‘lim tizimi aholining katta qismini jalb qiladi. Umumiy o‘rta ta‘lim uzluksiz ta‘lim tizimidagi asosiy bo‘g‘in bo‘lib, u bilimlarni zarur xajmini beradi, mustaqil fikrlash, tashkilotchilik qobiliyati va amaliy tajriba ko‘rikmalarini rivojlantiradi.

1997-yilda O‘zbekistonda 59 ta oliy o‘quv yurti, 258 ta o‘rta maxsus o‘quv yurti, 75 ta kollej faoliyat yuritdi.

1998-2000 yillarda mamlakatda 160 ming o‘quvchiga mo‘ljallangan 47 ta akademik litsey va 260 ta kasb-xunar kollejlari qurilib foydalanishga topshirildi. Shu maqsadlar uchun 135 mlr.so‘m sarflandi. 2000-yil boshiga kelib, mamlakatimizda 61 ta oliy, 25 ta o‘rta maxsus o‘quv yurtlari, shu jumladan, 75 ta kollejlarda 360 mingdan oshiq talaba tahsil oldi. O‘zbekistonda 2006-yilda 9748 ta maktab bo‘lib, ularda 5 mln 926860 ta o‘quvchilar ta‘lim oladi. Ular uchun 451567 ta o‘qituvchilar faoliyat yuritib 463 nomda 16,8 mln nusxa darslik nashr etiladi.

Umumiy o‘rta ta‘lim 1-11 sinflarni o‘z ichiga oladi. O‘rta maxsus ta‘lim akademik litsiyalarda to‘qqiz yillik tayanch o‘rta ta‘lim asosida ikki yil mobaynida amalga oshiriladi. Professional ta‘lim boshlang‘ich, o‘rta va o‘rta maxsus professional ta‘lim darajalariga ajratiladi. Boshlang‘ich professional ta‘lim kasb-hunar maktablarida 9-sinf bitiruvchilari negizida kunduzgi ta‘lim shaklida 2 yillik integratsiyalashgan asosida bepul amalga oshiriladi. O‘rta professional ta‘lim kollejlarda davlat buyurtmasi yoki to‘lov-shartnoma asosida davomiyligi 2 yilga- cha bo‘lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta‘lim shakllari bo‘yicha

amalga oshiriladi. Orta maxsus professional ta'lim texnikumlarda davlat buyurtmasi yoki to'lov shartnoma asosida davomiyligi kamida 2 yil bo'lgan kunduzgi, kechki va sirtqi ta'lim shakllari bo'yicha amalga oshiriladi. Qonunga ko'ra davlat oliy ta'lim, o'rta maxsus, professional ta'lim tashkilotlari va ularning filiallari Prezident yoki hukumat qarorlari bilan tashkil etiladi. Nodavlat ta'lim tashkilotlariga litsenziya Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat in-spektsiyasi tomonidan beriladi. Nodavlat ta'lim muassasalarini tashkil etish ularning ta'sischi-lari tomonidan amalga oshirila-di. Ushbu qonun rasmiy e'lon qilingan kundan e'tiboran kuchga kiradi. Eng samarali investetsiya bu ta'limga qilingan investetsiyadir. Chunki jamiyat taraqqiyotini, uning ertangi kunini yituk malakali kadrlar belgilab beradi. Ta'lim tizimini takomillashtirish, ularning bilimini oshirish, sifat darajasini ko'tarishdir.

Ta'lim tizimining eng mas'uliyatli bo'g'inlaridan biri bo'lgan oliy ta'limni tubdan o'zgartirilishi mustaqil O'zbekistonda islohatlarning tarkibiy qismi bo'ldi. Mamlakat kelajagi va taraqqiyoti bevosita yoshlarning milliy istiqloq g'oyasi ruhida tarbiyalanganligi bilan belgilanadi. Bu murakkab vazifa esa zamonaviy ta'lim va tarbiya tizimini vujudga keltirish orqali amalga oshiriladi. Shu bois ta'lim tizimida ma'naviy-ma'rifiy ishlarni zamon talablari darajasida rivojlantirish ustivor vazifa sifatida belgilangan. Yoshlarning tegishli mutaxassislik, hunar va kasblarini chuqur egallashlari Vatan va millat manfaatlari yo'lida fidoyilik ko'rsata oladigan barkamol shaxsni tarbiyalash ham oliy ta'lim zimmasidagi asosiy vazifa ekanligi belgilangan.

Oliy ta'lim uzluksiz ta'lim tizimini bosh bo'g'inlaridan biri hisoblanadi. Bu soha jamiyatning iqtisodiyoti, fani, madaniyati va texnologik jarayoni bilan yaxlit xolda chasbarchas bog'liqdir. Shuning uchun uning taraqqiyoti umummilliy rivojlanish strategiyasining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. XXI asr globalizatsiya bilan bog'liq holda oliy ta'limga yangi an'analar va yangi muammolarni etkazib berdi. Bu jarayon dunyoning barcha universitetlariga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Bugungi kunda barcha universitetlar uchun dunyo ta'lim kengliklarida o'z mavqeini saqlab qolish, teng huquqli hamkor sifatida bo'lish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda o'qish, o'rganish, bilim olish uchun barcha sharoitlar yaratilmoqda ana endi biz yoshlar Prezidentimiz tomonidan ilgari surilgan bu tashabbuslarga javoban har qachongidan ko'proq o'qib-o'rganib o'z ustimizda yanada ko'proq ishlab, Xalqimiz, vatanimizga tayanch bo'ladigan nafaqat tayanch balki ertangi kuniga ishonch bo'ladigan va kelajagini belgilab beradigan farzand, kadr, mutaxassis inson bo'lib yetishishimiz har qachongidan zarur ekanligi mana bugungi kun taqozosi. Yana shuni qo'shimcha qilmoqchimanki vatanimiz mustaqilligidan keying yillarda oliy ta'lim tizimida bo'layotgan o'zgarishlar, aniq-rog'i abiturentlar uchun oliy o'quv yurtlariga kirish imkoniyati oldingi yillarda bitta oliygohga imkoniyat bo'lgan bo'lsa 2019-yildan uchta oliygohga 2020-yildan esa bu imkoniyat beshtaga yetganligi abiturentlar uchun katta yangilik bo'ldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. С.А. Ҳайдаров. (2020). Ўзбекистон тарихини ўқитишда “Зафарнома”дан фойдаланишни имкониятлари. Science and Education. 1(7). 192-198
2. Сулаймон Амиркулович Ҳайдаров. (2020). Тарих дарсларида интеграциялашган технологиялардан фойдаланиш. Science and Education. 1(8). 666-671
3. Nazirova G.M. Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonlarni takomillashtirish Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (phd) dissertatsiya. Toshkent 2019yil
4. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan yangi Davlat talablari. - T.: 2018.
5. Храмова, Р. Х., & Эшчанова, Г. Н. (2013). Некоторые вопросы обучения Воспитателя и Вспомогательному чтению русскоязычных учащихся На уроках русского языка. Молодой ученый, (12), 506-508.
6. Gaynazarova G.A. Actual Problems of Continuous Qualification Improving of Preschool Educational Institution Tutors // Eastern European Scientific Journal. Ausgabe, ISSN 21997977, DOI 10.12851/EESJ201808. - Germany, 2018.- №4 - Pp.104-109. (13.00.00; №3)
7. Ismoilov Kahramonjon. (2022). SUFI WOMEN IN ISLAM (on the basis of foreign researches). INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(12), 429–431. Retrieved from <http://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1475>
8. Ismoilov Kahramonjon. (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF SULAYMAN BAKIRGANI AND "BOOK OF BAKIRGAN" BASED ON FOREIGN SOURCES. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(09), 402–405. Retrieved from <http://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/1318>